

Toespraak Erry Stoové, voorzitter Stichting Herdenking 15 Augustus 1945, bij de Indische Plaquette in de Tweede Kamer 2016

Nationale Herdenking
15 augustus 1945

Geachte voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer
Geachte vertegenwoordigers van de Aangesloten Organisaties
van de Stichting Herdenking 15 Augustus 1945
Geachte aanwezigen

Elk jaar, op 14 augustus, één dag voor wij op 15 augustus het einde van de Tweede Wereldoorlog herdenken tijdens de Nationale Herdenking bij het Indië Monument, komen wij hier bijeen in de hal van de Tweede Kamer bij het monument voor slachtoffers in Nederlands-Indië in de Tweede Wereldoorlog. En elk jaar voel ik weer die machteloosheid en verontwaardiging bij mij opkomen over wat er allemaal in Azië en de Pacific is kunnen gebeuren.

Ik ben van na de oorlog.

Ik heb geen directe herinnering aan al die gruwelijkheden.

En dan toch dat gevoel, die onmacht.

Komt het door het stille verdriet dat ik als kind heb gevoeld wanneer er in ons gezin herinneringen werden opgehaald aan de vader van mijn moeder, mijn grootvader, die zo prachtig dwarsfluit speelde.

Mijn grootvader die zonder enige vorm van proces door de Japanners is opgepakt en gevangen gezet in de Soekamiskin gevangenis in Bandung.

Hij overleed in gevangenschap op 11 juli 1945 op 61-jarige leeftijd.

Voor hem kwam de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945 te laat.

De atoombommen op respectievelijk Hiroshima op 6 augustus 1945 en op Nagasaki op 9 augustus hebben zijn leven niet meer kunnen redden. Hij is bezweken door hongeroedeem en dysenterie.

Gelukkig zijn vele anderen door de ingreep van de Amerikanen, hoe gruwelijk ook voor de slachtoffers in Japan, vaak op het nippertje, aan de dood kunnen ontsnappen.

De omstandigheden in Nederlands-Indië waren namelijk inmiddels voor velen erbarmelijk.

De oorlog was overigens geen groot onderwerp in ons gezin.

De oorlog was er wel altijd, al was het maar omdat mijn vader die als krijgsgevangene aan de Birma Spoorweg heeft moeten werken daarbij een oog heeft verloren.

Wanneer wij als kinderen ernaar vroegen dan kwam er een feitelijk relaas. Hij kreeg een ontsteking aan zijn ogen door bamboegruis. Door gebrek aan medicijnen kon maar een oog gered worden. Dat was het. Geen woede of emotie. Het was een fact of life.

En mijn moeder, die met mijn oudste broer, die twee jaar oud was, als buitenkamper in een steeds vijandiger omgeving van de Japanse overheersers grote moeite had om te overleven, hoorde mijn vader dan zwijgend aan.

Pas later op zijn ziekbed, tijdens de laatste dagen van zijn nog jonge leven, hij was 52 jaar, kwamen de herinneringen. Onder invloed van de pijnstillers. Wrang genoeg.

Zijn herinneringen vlogen dan heen en weer.

Van zijn ervaringen als batterijcommandant bij de luchtdoel artillerie in het KNIL en de capitulatie op 8 maart 1942 (zijn 30ste verjaardag), naar de gruwelijkheden van de Japanse commandanten bij de Birma Spoorweg.

Het spookte elk avond en nacht door zijn hoofd. In een verwarrend mengsel van droom en werkelijkheid.

Hij vertelde mij dan, tijdens het avondbezoek wat er die dag in zijn beleving was gebeurd. Luchtalarm, angstige jonge rekruten, gebrul van overvliegende bommenwerpers. Die angst van zijn soldaten beleefde hij dan weer opnieuw.

In de schemering van de avond, in de verstilde omgeving van het ziekenhuis, vertelde hij mij dan wat de Jappen die dag allemaal hadden uitgespookt. Weer moest een krijgsgevangene een hele dag in de brandende zon staan. Als straf voor iets onbenulligs. Niet diep genoeg gebogen.

Ik was toen 17 en probeerde mijn vader gerust te stellen door hem voor te houden dat de oorlog voorbij was, dat wij veilig in Holland waren en hij nu medische zorg kreeg in een goed ziekenhuis. Hij berispte mij dan en zei, niet verwijtend maar constaterend, "ach je begrijpt het niet".

Die boodschap heb ik mijn hele leven niet meer vergeten. Het is in mijn geheugen gebeiteld.

Ik begreep als 17-jarige inderdaad niet dat de oorlog nooit eindigt.

Later heb ik via de Stichting Pelita kennis genomen van de enorme pijn die hun cliënten is aangedaan. Van de trauma's die maar moeilijk te genezen zijn. Van de noodzaak begrip te tonen en je te verplaatsen in hun wereld van toen.

Nog later mocht ik bijdragen aan de totstandkoming van "Het verhaal van Indië", in het Indisch Herinneringscentrum op het landgoed Bronbeek in Arnhem.

Ik ken nu door die ervaring het grote verhaal, de context.

En toch blijf ik veel niet begrijpen.

Hoe kan een volk, in naam van een keizer, zoveel leed aanrichten?

Waarom is het voor achtereenvolgende regeringen in Japan zo moeilijk om degenen die hebben geleden onder hun gruwelijkheden ongeclausuleerd spijt te betuigen en genoegdoening te geven. Waarom laat een natie het zover komen dat er eerst twee atoombommen moeten vallen voor zij door de knieën gaat.

Ik begrijp het niet.

Wat ik wel begrijp is dat wij de plicht hebben om in lengte van jaren, elk jaar opnieuw, eer te bewijzen aan de slachtoffers, hier bij het monument in de hal van de Tweede Kamer.

De mogelijkheid die ons door het Presidium van ons Parlement elk jaar wordt geboden om bijeen te komen is voor velen een grote troost. En de aanwezigheid van onze volksvertegenwoordigers een groot goed.

Het wordt overigens de hoogste tijd dat wij de generatie die het aangerichte leed niet meer uit eerste of tweede hand hebben gehoord ruimte bieden om hier, op deze plek, hun respect te tonen en te laten zien dat niet vergeten zal worden wat nooit vergeten mag worden.

Maar ook dat is niet voldoende.

Op 30 juni zijn wij als bestuur van de Stichting Herdenking 15 Augustus 1945 bijeengekomen met onze Commissie van Advies. Deze Commissie, waarin Harald Bergman, Ben Bot, Andrée van Es, Joty ter Kulve, Peter Neeb, Ricci Scheldwacht en Peter Steenmeijer zitting hebben staat ons bij in onze eervolle taak elk jaar te zorgen voor een waardige en troostrijke Herdenking. De vraag die wij de Commissie hebben voorgelegd was of ook toekomstige generaties kunnen blijven herdenken.

Zal herdenken voor de generaties na ons nog waarde hebben. En welke waarde dan.

Het antwoord van de aanwezige adviseurs was een volmondig en hardgrondig ja!

Ben Bot formuleerde het misschien wel het meest krachtig. Hou 15 Augustus in ere.

Die datum betekende het einde van de Tweede Wereldoorlog, maar 15 augustus staat ook voor dat onbeschrijfelijke gevoel van diep van binnen gevoelde opluchting dat er een einde is gekomen aan een periode van wreedheden, vernederingen, van gedrag van een overheerser die gebruik maakte van het wapen van onvoorspelbaarheid, van strafmaatregelen tegen volslagen onschuldigen en weerlozen.

Daarmee heeft 15 Augustus een hele diepe betekenis.

Inmiddels weten wij, anders dan de generatie van Ben Bot toen, dat met de capitulatie van Japan het leed voor velen daar en toen nog lang niet geleden was.

Thuis was nog steeds niet thuis. Die geborgenheid, dat thuis, kwam nooit meer terug. Er is een werkelijkheid ontstaan van een wereld "voor de oorlog" en een wereld van daarna. Die scheidslijn is wij hier bij elkaar en dragen de Melati, de Indische jasmijn, als teken van respect, betrokkenheid en medeleven.

En wij staan er niet alleen voor.

Vorig jaar memoreerde mijn voorganger, Jan Kees Wiebenga nog dat er ook in Amerika, Australië, China, Engeland en Korea herdenkingen plaats vinden.

Een gegeven dat ons tot steun mag zijn.

Ik wens onze volksvertegenwoordiging alle kracht en wijsheid toe om weerbaar te zijn tegen geweld en onderdrukking.

Ik wens de vertegenwoordigers van de Aangesloten Organisaties en hun achterbannen de kracht toe om hun missie en het herdenken ook in de komende jaren vol te houden.

Ik wens toekomstige generaties een veilig en vreedzaam thuis.

Een thuis waar plaats is voor allen die hen dierbaar zijn.

In naam van alle slachtoffers die wij vandaag op deze plek herdenken.

Slachtoffers die, net als mijn grootvader, geen afscheid hebben kunnen nemen van hun dierbaren.

